

Олег Шамшур

Чого очікувати Україні й світу в разі нового «пришествя» Дональда Трампа?

Надзвичайно важливо для нас спробувати зрозуміти, чого очікувати Україні від можливого президентства Трампа-біс. У минулому за каденції Трампа відбулася перша поставка в Україну летальної зброї, було продовжено й посилено режим санкцій проти росії, здійснено висилку російських шпигунів. Але ухвалення цих рішень було б неможливим, якби до цього процесу не долучилися «дорослі» радники й члени кабінету Трампа. Його самого важко запідозрити в надлишку симпатій до України, про що свідчать його висловлювання й дії, які стали відомими під час першої процедури імпичменту. Вочевидь, у нього залишився «неприємний осад» після неотримання допомоги від української влади в розслідуванні звинувачень, висунутих ним проти Джо Байдена, так само як і від того, що Україна була в центрі дебатів під час процедури імпичменту.

<https://www.ukrslovo.net/swa/122297.html>

2024 року вибори мають відбутися у більш як 60 країнах світу. Та найпильнішу увагу прикуто до США. Це обумовлено не тільки ключовим місцем, що його й далі посідає ця держава в системі сучасних міжнародних відносин, а й присутністю «чинника Трампа».

Попри те, що до 5 листопада залишається ще багато часу й останніми тижнями чинний президент США вийшов на перше місце в опитуваннях громадської думки, повернення Дональда Трампа до влади вже розглядають у США та поза їх межами як цілком імовірний варіант завершення президентських перегонів. Зокрема з огляду на те, що політик і далі випереджає Джо Байдена в так званих мінливих штатах, виборці яких і визначають цьогорічного переможця.

Відповідно, останнім часом помітно інтенсифікувалися зусилля представників іноземних держав зав'язати контакти з членами команди Трампа. Геть не зайвими були б вони й для української дипломатії з огляду на критичну важливість для нас американської допомоги.

Результативність таких контактів залежить від урахування психології та *modus operandi* Дональда Трампа, які визначаються крайнім егоцентризмом колишнього президента. Він (трохи модифікуючи оцінку одного з американських аналітиків) сприймає навколишнє життя як нескінченне reality show, головним героєм якого є сам Трамп. Звідси — його непередбачуваність, схильність до спалахів гніву, коли вкрай важливі рішення ухвалюються без попереднього аналізу, спонтанно, під впливом емоцій, часто на основі неперевіреної інформації та всупереч можливим негативним наслідкам.

Світова політика не є винятком. Як і все інше, Трамп сприймає її крізь призму свого «мистецтва» реалізовувати вигідні оборудки, а ставлення до окремих країн вибудовується залежно від наявності чи відсутності особистих стосунків із їх керівниками.

Його колишній радник із національної безпеки Джон Болтон, слова якого наводить видання The Economist, не радить навіть намагатися визначити зовнішньополітичну

концепцію колишнього шефа: її просто немає. «Замість усталених принципів — різкі зміни настрою, злопам'ятність і зацикленість на своєму іміджі», — каже Болтон.

Під час президентської каденції Дональда Трампа його волатильність компенсувалася наявністю в оточенні президента «дорослих», тобто радників і членів кабінету — професіоналів (практично всіх їх було «зачищено» ще до кінця його каденції). **Цього разу, аби забезпечити ідеологічну однорідність вищого ешелону федеральної бюрократії, близькі до Трампа «мозкові центри» вже складають списки вірних трампістів, які мають обійняти політичні посади в разі обрання їхнього «чемпіона». Цілком імовірно, що після виборів цього року істотно послабляться «запобіжні» функції у сфері зовнішньої політики республіканської фракції в Сенаті США через вихід на авансцену сенаторів — прихильників Трампа.**

Можливо, в словах Болтона є елемент перебільшення, але обриси глобальної зовнішньополітичної візії Трампа справді виглядають досить розпливчастими. Немає консенсусу навіть стосовно того, чи належить він до категорії чистих ізоляціоністів, а чи його треба вважати «ізоляціоністом-яструбом» з огляду на прихильність до посилення військових спроможностей США й деякі акції на посаді президента (ракетні удари проти Сирії, знищення іранського генерала Сулеймані).

На мою думку, під час президентської кампанії спостерігається подальший дрейф Трампа в бік ізоляціонізму, відповідно до еволюції поглядів більшості членів Республіканської партії, впевнених, що США мають стояти осторонь від глобальних проблем. Водночас ані Трамп, ані його фан-база не відмовляються від упевненості в американській «винятковості», якщо її підтримання не вимагатиме додаткових ресурсів.

З-поміж великої кількості проблем світової політики є дві, що привертають особливу увагу тих, хто намагається прогнозувати зовнішню політику нової каденції Трампа — це відносини з Китаєм і НАТО.

Мабуть, Трамп був одним із перших американських політиків, хто правильно оцінив серйозність ризиків, які створює для американської економіки Китай. За свого президентства він поставив відносини з цією країною в центр зовнішньої політики США. Втім, як свого часу зазначала The Washington Post, «ставка президента Трампа на те, що він зможе приборкати Китай, удаючись до персональної харизми в поєднанні з вправністю ділка, не спрацювала». Успіх на виборах може створити для Трампа нове вікно можливостей на китайському напрямку: очікується, що він удасться до посилення економічного тиску на Китай, який передбачатиме запровадження 60-відсоткового мита на китайські товари, посилення експортного контролю та інвестиційного скринінгу.

Водночас незрозуміло, чи буде готовий Дональд Трамп продовжити протистояння з Пекіном у безпековій сфері, започатковане адміністрацією Джо Байдена. Зокрема висловлюють думку, що він має сумніви в доцільності прямої конфронтації з Китаєм через Тайвань, хоча деякі аналітики припускають можливість обрання ним жорсткої лінії поведінки, включно з розширенням військового співробітництва Вашингтона з Тайбеєм.

Концентрація ресурсів на китайському напрямку, на думку радників Трампа, вимагатиме коригування зовнішньополітичних пріоритетів за рахунок зменшення ваги близькосхідних і особливо європейських питань.

Очевидно, що успіх на президентських виборах Трамп потрактує як своєрідний «карт-бланш» на докорінне переформатування системи трансатлантичних відносин, яке в попередній період його президентства мало спорадичний і здебільшого демонстративний характер. Критичне й навіть зневажливе ставлення до європейських партнерів із боку Трампа також є проявом характерного для нього сприйняття політики крізь призму бізнес-інтересів: він вважає, що союзники користуються американською безпековою парасолькою майже задарма.

Відповідно, вістря критики спрямовано проти НАТО (ставлення до ЄС є не менш негативним і в разі нової каденції цілком імовірно побачити новий виток тарифної війни між США та Євросоюзом). Впливові політики й експерти з обох берегів Атлантики навіть припускають наявність у колишнього президента намірів вийти з НАТО. Про реальну занепокоєність американського істеблішменту стосовно цього свідчить ухвалення минулого року Конгресом США закону, що унеможлиблює одноосібне прийняття відповідного рішення президентом без згоди Сенату.

Цей сценарій є екстремальним навіть із урахуванням підтримки негативного ставлення до НАТО майже половиною республіканської партійної бази. З іншого боку, радники Трампа заявляють, що його вимога до членів НАТО виконувати колективне рішення Альянсу збільшити витрати на оборону до 2% ВВП не підлягає обговоренню. Для впливу на ухилантів Трамп розглядає можливість трансформації НАТО у дворівневу організацію, де країни, які не досягли двовідсоткового показника, не матимуть права на колективний захист, передбачений статтею 5 Північноатлантичного договору. Серед інших «креативних» ідей — часткове або повне виведення американських військових підрозділів із Європи.

Небезпека антинаатовської та антиєвропейської риторики й можливих дій трампістів полягає в тому, що вона призводить до послаблення трансатлантичних зв'язків, критично необхідних для ефективної протидії російській агресії та побудови нової архітектури європейської безпеки. Притаманний Трампу транзакційний підхід до питань міжнародної політики ігнорує той факт, що «велич» Америки безпосередньо залежить від міцності й ефективності її союзницьких відносин із іншими державами демократичного світу.

Водночас треба визнати, що дискусія стосовно рівня оборонних витрат членів НАТО є виправданою, адже лише 11 із 32 країн-членів досягли ухваленого показника у 2% ВВП. Серед «поганих учнів» — найбагатші держави ЄС із розвиненими ВПК, які звикли користуватися «мирним дивідендом» і виявилися невідповідними для умов воєнного часу.

Незважаючи на заходи, вжиті ЄС, аби радикально збільшити військове виробництво, очевидно, що навіть у найкращому варіанті європейські країни неспроможні в повному обсязі задовольнити поточні потреби ЗСУ та компенсувати затримку військової допомоги США. **Саме тому надзвичайно важливо для нас спробувати зрозуміти, чого очікувати Україні від можливого президентства Трампа-біс.**

У минулому за каденції Трампа відбулася перша поставка в Україну летальної зброї, було продовжено й посилено режим санкцій проти Росії, здійснено висилку російських шпигунів. **Але ухвалення цих рішень було б неможливим, якби до цього процесу не долучилися «дорослі» радники й члени кабінету Трампа.**

Його самого важко запідозрити в надлишку симпатій до України, про що свідчать його висловлювання й дії, які стали відомими під час першої процедури імпичменту. Вочевидь, у нього залишився «неприємний осад» після неотримання допомоги від української влади в розслідуванні звинувачень, висунутих ним проти Джо Байдена, так само як і від того, що Україна була в центрі дебатів під час процедури імпичменту.

Як ми вже зазначали, особисте ставлення, лояльність, повага до його інтересів є чи не основним критерієм, яким визначається ставлення до того чи того політика або лідера іноземної держави в «галактиці» відносин Дональда Трампа. Помітне місце в ній посідає Володимир Путін, до якого Трамп ставиться з незмінною пошаною. Згадаймо лише захоплення Трампа «геніальністю» путінських рішень щодо анексії українських територій, на яких були розташовані «ДНР» і «ЛНР». Згодом він став обережнішим у висловлюваннях і наголошував на «жахливій ситуації» в Україні, уникаючи, втім, покладати відповідальність за неї на Путіна.

До сумних роздумів спонукає й те, що Трамп, розуміючи, наскільки потребує Україна постачання американської зброї, протягом тривалого часу надсилав імпульси своїм прихильникам у Конгресі США щодо блокування компромісу з демократами стосовно подолання імміграційної кризи та недопущення голосування додаткового пакету стратегічної допомоги, керуючись потребами передвиборчої боротьби.

Улюбленою тезою Трампа є твердження, що в разі обрання президентом він здатний покласти край війні в Україні протягом 24 годин, посадивши Володимира Зеленського та Путіна за стіл переговорів. Задля цього він буцімто готовий чинити тиск на обидві сторони, але майже ні в кого не викликає сумніву, що в цій ситуації під загрозою опиняться українські національні інтереси й територіальна цілісність, і саме на українське керівництво чинитиметься основний тиск.

Цей чорний для нас сценарій не можна виключити, але він не є фатальністю. Дональд Трамп і його оточення усвідомлюють, що надання допомоги Україні в протистоянні російській агресії й далі має значну підтримку в американському суспільстві, зокрема з боку незалежних виборців і нетрампістської частини республіканців, голоси яких потрібні для перемоги на виборах. Республіканський кандидат, мабуть, також не хотів би виглядати перед американським і міжнародним загалом як політик, котрий фактично підіграє Путіну. Цим я пояснюю його останні висловлювання щодо можливості ухвалення допомоги Україні на кредитній основі.

Найближчий тиждень покаже реальну вагу цих заяв.